

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ФАКУЛТЕТ ЗА ЕКОНОМИЈУ И ИНЖЕЊЕРСКИ МЕНАџМЕНТ У НОВОМ САДУ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

СЛАВКЕ ТАСИЋ маг. екон.: „ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА АГРОЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕУ НА ПОЉОПРИВРЕДНИ И РУРАЛНИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ,,

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>2.1 Проф. др Маријана Ђ. Царић, редовни професор, ужа научна област Агрономија, технологија и инжењерски менаџмент, изабрана 27.02.2009. године. Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - ментор.</p> <p>2.1 Проф. др Јован В. Бабовић, редовни професор, ужа научна област Агрономија, технологија и инжењерски менаџмент, изабран 28.05.2008. године; Пословна и међународна економија, изабран 20.04.2011. године. Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – коментор и члан</p> <p>2.3 Проф. др Марко С. Царић, редовни професор, ужа научна област Пословна и међународна економија, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, члан и председник комисије</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме СЛАВКА (Владимир) ТАСИЋ</p> <p>2. Датум рођења, општина, Република 18.11. 1959, Книћанин, Зрењанин, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив мастер рада 2012, Нови Сад, Факултет за економију и инжењерски менаџмент, “Економска и еколошка политика аграрног и руралног развоја Европске уније“.</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање мастера наука Економске науке, Мастер економских наука, Економско-правне студије Европске уније</p> <p>5. Радно искуство: Радила је у Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање, Трговинском предузећу "Југодрво", Предузећу за трговину на велико и мало "Графика" у Београду. Сада ради у ЈП ПТТ саобраћаја "Србија", РЈ ПС "Земун" као Управник поште 11172 у Новом Београду 30. Бави се уметничким сликарством. Примењује савремене методе рада на рачунару у пракси. Говори и пише енглески, француски језик и служи се руским језиком.</p> <p>6. Публиковани радови по категоријама:</p> <p>6.1 Jovan Babović, Slavka Tasić, Radica Sipovac, Dusan Đukić (2013). Production and economic effects of using geothermal energy in Agribusiness, CPs 2013, No 130, MSEE 2013, International Conference on Material Science and Environmental Engineering (MSEE2013) (Central European Journal of Energetic Materials, ISSN: 1733- 7178), (SCI + Kobson) M23</p> <p>6.2 Babović, J., Tasić, S. (2013). Agroekonomska i ruralna politika Evropske unije, Monografija, Str. 296, ISBN 978-86-87619-46-3, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment. M41</p> <p>6.3 Jovan Babovic, Slavka Tasic, et al. (2013). Economic Evaluation of Company's Business Results by Implementation of Discrimination Analysis (128), EBMEI 2013 Contents (No 128), 2013, International Conference on Economic, Business Management and Education Innovation (EBMEI 2013),</p>

2013, May 22-23, 2013, Beijing, China, **Web of Science – Kobson, M13**

- 6.4 Jovan BABOVIĆ, Slavica DABETIĆ, **Slavka TASIĆ (2013)**.TENDECY OF THE DEVELOPMENT OF OFFER AND DEMAND FOR THE ORGANIC PRODUCTS WORLDWIDE, International Conference on International Conference on Material Science and Environmental Engineering, MSEE 2014. **M33**
- 6.5 Snežana Đorđević, Jovan Babović, **Slavka Tasić**, Dušan Đukić(2014) .ECONOMIC EFFICIENCY OF MICROBIOLOGICAL FERTILIZER SLAVOL APPLIED IN CONVENTIONAL AND ORGANIC PRODUCTION, International Conference on International Conference on Material Science and Environmental Engineering, MSEE 2014. **M 33**

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА АГРОЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕУ НА ПОЉОПРИВРЕДНИ И РУРАЛНИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација мастера економије СЛАВКЕ ТАСИЋ под насловом: „Имплементација агроекономске политике ЕУ на пољопривредни и рурални развој Србије“ написана је на 282 страна - А4 формата. Дисертација је структурирана у складу с правилима Факултета за економију и инжењерски менаџмент и садржи поред комисије за одбрану, *rezime* о дисертацији на српском и енглеском језику, садржај, попис графикана, табела и слика и следећа поглавља:

1.УВОД

2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

3. ЦИЉ И ЗНАЧАЈ ИСТРАЖИВАЊА

4. ХИПОТЕЗА У ИСТРАЖИВАЊУ

5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

6. ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

7. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

7.1 АГРОЕКОНОМСКА И РУРАЛНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

7.1.1 Зсједничка пољопривредна политика Европске уније

7.1.2 Реформе заједничке пољопривредне политике

7.1.3 Реформа аграрне и руралне политике 1992. године

7.1.4 Реформа аграрне и руралне политике у Агенди 2000.

7.2. АГРАРНА ПОЛИТИКА ЕУ, СТО И ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА ТРЖИШТА И ЦЕНА

7.2.1 Претеча светској трговинској организацији-ГАТТ

7.2.2 Светска трговинска организација СТО

7.2.3 Заједничка аграрна политика Европске уније и СТО

7.2.4 Заједничка трговинска политика Европске уније ЗТП

7.2.5 Србија и Светска трговинска организација

7.2.6 Неке карактеристике спољнотрговинске политике Србије

7.2.7 Ефекти либерализације трговине на пољопривреду Србије

7.2.8 Међународна трговина прехранбеним производима

7.3 РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА И САР РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЕУ 2007-2020.

7.3.1 Рурална економија, рурални развој и заједничка политика руралног развоја

7.3.2 Заједничка пољопривредна и рурална политика ЕУ 2007-2013.

7.3.3 Сиже предходне политике руралног развоја Европске уније

7.3.4 Нова стратешка политика руралног развоја Европске уније

7.3.5 Стратешке смернице руралног развоја Европске уније по осам

7.3.6 Мере руралног развоја Европске уније

7.3.7 Финансирање пољопривредног и руралног развоја Европске уније

7.3.8 Савремена заједничка пољопривредна и рурална политика ЕУ 2014-2020.

7.4 ПОЛИТИКА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЕУ ПРЕМА КАНДИДАТИМА

7.4.1 Програм за пољопривредни и рурални развој SAPARD

7.4.2 IPA-Инструмент предприступне помоћи

7.4.3 IPARD- Инструмент предприступне помоћи за рурални развој

7.4.4 Унапређење ефикасности тржишта и имплементација ЕУ стандарда

7.4.5 Активности за имплементацију агроеколошких мера и локалног руралног развоја

7.4.6 Развој руралне економије

7.4.7 Пријава и поступак за остваривање права на подршку из IPARDa

7.4.8 Србија и IPA / IPARD

7.5 МАКРОЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА И ЗНАЧАЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

7.5.1 Макроекономска политика у економији Србије

7.5.2 Еколошки и економски ресурси и значај пољопривреде у развоју Србије

- 7.5.3 Располагиви ресурси и стање животне средине
 - 7.5.3.1 Површина, структура и квалитет земљишта
 - 7.5.3.2 Вишегодишњи засади воћа и грождја
 - 7.5.3.3 Сточни фонд и број условних грла
 - 7.5.3.4 Пољопривредна механизација, опрема и објекти у пољопривреди
 - 7.5.3.5 Становништво, домаћинства, газдинства и радна снага
 - 7.5.3.6 Водни природни ресурси
 - 7.5.3.7 Ваздух као природни ресурс
 - 7.5.3.8 Биодиверзитет
 - 7.5.3.9 Шуме као обновљиви природни ресурс
 - 7.5.3.10 Карактеристике пољопривредног подручја високе привредне активности
 - 7.5.3.11 Подручја са отежаним условима рада у пољопривреди
- 7.6 ОБИМ, ДИНАМИКА И СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ
 - 7.6.1 Биљна производња
 - 7.6.2 Сточарска производња
 - 7.6.3 Органска пољопривредна производња у Србији, Свету и ЕУ
 - 7.6.4 Прехрамбена индустрија
 - 7.6.5 Квалитет, стандардизација и сертификација производње и производа
 - 7.6.6 Конкурентност пољопривреде Србије
 - 7.6.7 Спољна трговина пољопривреде и прехрамбене индустрије
- 7.7 РУРАЛНА ПОДРУЧЈА И РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА
 - 7.7.1 Демографске карактеристике становништва
 - 7.7.2 Рурална економија, запосленост и становништво
 - 7.7.3 Мала газдинства и сиромаштво
 - 7.7.4 Аграрни буџет у функцији пољопривредног и руралног развоја
- 7.8 СТРАТЕГИЈА ПОЉОПРИВРЕДНОГ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ 2024
 - 7.8.1 Стратегија руралног развоја Србије до 2013
 - 7.8.2 Визија и стратегија руралног развоја
 - 7.8.2.1 Шта радити у руралним срединама или на селу
- 7.9 СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА СРБИЈЕ
 - 7.9.1 Значај и постојеће стање у пољопривреди и руралним подручјима
 - 7.9.2 Стратешки правци развоја пољопривреде и руралних подручја Србије
 - 7.9.3 Бржи развој сточарства и органског фармског сточарства
 - 7.9.4 Бржи развој интегралне и органске производње поврћа, воћа и грождја
 - 7.9.5 Цвеће и зеленило извозни производи
 - 7.9.6 Повећање приноса жита уз смањење површина у корист легуминоза и индустријских усева и гајења биљака за производњу биомасе
 - 7.9.7 Програми производње садног материјала и семенске производње за извоз
 - 7.9.8 Органско лековито, ароматично биље и шумски плодови извозни производи
 - 7.9.9 Оптимални реонски размештај конвенционалне и органске производње
 - 7.9.10 Производња органске сертифициване хране за извоз
 - 7.9.11 Модернизација прерађивачке индустрије и производња високофиналног асортимана из конвенционалне, интегралне и органске прераде за извоз
 - 7.9.12 Програм коришћења секундарних сировина за развој виших фаза прераде
 - 7.9.13 Развој руралних подручја Србије
 - 7.9.13.1 Агробизнис и предузетништво у руралним подручјима
 - 7.9.13.2 Подстицајне мере за подршку развоја руралних подручја
 - 7.9.13.3 Салаш постиче развој руралних средина и агротуризма
 - 7.9.13.4 Инфраструктура и квалитет живота на селу
 - 7.9.13.5 Мултифункционални развој агроекотуризма у функцији развоја села
 - 7.9.13.6 Извозни програми у руралним подручјима
 - 7.9.14 Организација кооператива (пословних задруга) у функцији руралног развоја
 - 7.9.15 Зелени извори енергије биомасе, геотермалне, ветра и сунца
 - 7.9.16 Неке методе за реализацију Стратегије пољопривредног и руралног развоја

8. ЗАКЉУЧАК

9. ЛИТЕРАТУРА

Прилог 1 и 2.

Биографија

Изјава о ауторству

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У *уводном делу* се истиче да је изучавање агроекономске и руралне политике Европске уније и њена имплементација на пољопривредни и рурални развој Србије од изузетног значаја за креирање савременог развоја пољопривреде, прераде и свестраног развоја села. Развој аграрне политике Европске уније је креиран, мењан, унапређиван од оснивања до данашњих дана. Суштина промена била је да се перманентно подстиче развој пољопривреде са нагласком на структурне промене и конкурентност уз динамични мултифункционални развој руралних подручја и стварање услова за запшљавање, останак младих и квалитетнији живот фармерских породица на селу. Промене су вршене перманентно да би актуелне биле усмерене на јачање конкурентности пољопривреде и прераде, рационално управљање природним ресурсима и заштиту животне средине, снажну подршку руралном мултифункционалном развоју и диверзификацију привредних активности и свестрани развој заједница у руралним подручјима. Аграрна и рурална политика имају доминантно место у свеобухватној развојној политици Европске уније. Пољопривреда и развој руралних подручја су значајне за све државе чланице Европске уније. У *руралним областима Европске уније живи 56% становништва на 91 % укупне територије*. Учесће руралног становништва у укупном становништву Европске уније износи 17,5%, а у Србији 43,6%. Пољопривреда и прехранбена индустрија ЕУ су јединствени и стратешки систем који има велики значај у укупној привреди, очувању здравља становништва, руралном развоју и заштити животне средине. Заједничка пољопривредна, рурална и еколошка политика донела је значајне позитивне ефекте из стабилности производње и тржишта аграрних производа, самодовољности у исхрани, пораста прихода произвођача, сигурности у снабдевању, независности од увоза и повећања извоза, свестраног руралног развоја и заштите животне средине. Заједничка пољопривредна политика је целовит свеобухватни систем правних прописа, буџетске подршке и директних интервенција у пољопривреди и руралним подручјима Европске уније. Развојни пут показује суптилност Заједничке пољопривредне политике Европске уније у пољопривредном и руралном развоју и економским и еколошким мерама за његово остваривање. Мултифункционални пољопривредни и интегрални рурални развој, еколошка политика и мере подстицања развоја органске производње хране представљају новину и будуће токове развоја. *Развојни пут пољопривредног и руралног развоја Европске уније је и пут развоја мултифункционалне пољопривреде и села Србије, посебно органске производње хране и свестраног руралног развоја, уз очување природних ресурса, заштиту животне средине и уважавање наших специфичности. Зато је битно да у поступку придруживања усагласимо прописе и стандарде пољопривредног и руралног развоја и креирамо Стратегију развоја примерену нашим условима, средствима и подршком из фондова Европске уније.*

Придрживање Србије у Заједничку пољопривредну политику Европске уније подразумева хармонизацију законодавства, изградњу и јачање институција и реформу агроекономске и руралне политике. Процес приступања подразумева промене у структури производње и прераде, конкурентности и квалитету, организовању газдинстава, управљању ресурсима, систему контроле производње, приступу тржишту и извозу, односу према очувању животне средине, руралном развоју и усвајању европских стандарда. Наше полазиште је да изучимо Заједничку пољопривредну и руралну политику Европске уније и све фазе њеног развоја од оснивања до 2020 године. Да предочимо улогу и значај приступању Светској трговинској организацији као полазишту за приступање Европској унији. Да се размотри политика руралног развоја Европске уније према кандидатима. Изучиће се макроекономски аспекти значаја пољопривреде и прераде Србије, расположиви ресурси и постигнати резултати. Сагледа ће се имплементација Заједничке пољопривредне политике и руралног развоја Европске уније у Стратегији пољопривредног и руралног развоја Србије са критичким освртом. Предложиће се побољшања Стратегије пољопривредног и руралног развоја Србије са свим битним сегментима будућег развоја уз уважавање наших специфичности и финансијских могућности.

Предмет истраживања је да се изучи утицај агроекономске политике Европске уније и креира савремени пољопривредни и рурални развој Србије. Изучиће се досадашња и савремена аграрна, агроеколошка и рурална економија и политика Европске уније и њена имплементација у пољопривредни и рурални развој Србије. Утицај аграрне економије и политике Европске уније, СТО и либерализације тржишта и цена на пољопривредни и рурални развој Србије. Компаративно ће се сагледати пољопривреда Србије у тренду придруживања и програми ИПА /IPARD и нова пољопривредна и рурална политика Европске уније до 2020. године. Мултифункционални пољопривредни и интегрални рурални развој, агроекономска и еколошка политика и мере подстицања развоја еколошких система и приоритетно органске производње и прераде хране представљају новину, компаративне предности и будуће токове развоја. Рурална економија и политика руралног развоја Европске уније и имплементација исте у будући развојни концепт руралног развоја и агробизниса у Србији. Компаративна и конкурентска предност пољопривредног и руралног развоја Србије. Хармонизација законодавства Србије из области пољопривреде, еколошког и руралног развоја, тржишта, квалитета, органске производње, рибарства и безбедности хране са легислативом Европске уније. Сагледаће се присутни проблеми и предложени решења. Илустрова ће се улога пољопривреде, села и прехранбене индустрије у економском развоју и међузависности са привредом Србије. Приказаће се ограничења са аспекта расположивих фондова, социоекономске и поседовне структуре, обима и интензитета производње, демографских чинилаца, техничко-технолошких чинилаца, организације и интегралног пословног повезивања, прераде као чиниоца развоја пољопривреде и свестраног развоја села, спољне трговине, аграрне политике, примене знања, кадрова и научног и технолошког развоја. Дефинисаће се нови стратешки правци пољопривредног и руралног развоја Србије у складу са развојном стратегијом Европске уније уз уважавање расположивих ресурса и специфичностима реонског размештаја пољопривреде и органске производње Србије.

Примена агроекономске политике Европске уније у развоју пољопривреде и села Србије. Ефекти утицаја агроекономске политике ЕУ на будући тренд пољопривредног и руралног развоја Србије.

Циљ истраживања је да се примене савремена знања и економске мере из нове аграрне и руралне економије и политике Европске уније у будући пољопривредни и рурални развој Србије. Дефинише нова структура конвенционалне, интегралне и органске производње, креирају програми виших фаза прераде и повећа ниво конкурентности финалних производа са аспекта квалитета, количине, цена и континуитета ради динамизирања извоза. Аналитички ће се изучити Заједничка пољопривредна и рурална политика Европске уније од оснивања до 2020. године. Изучиће се утицај политике Европске уније, СТО и либерализација тржишта и цена на пољопривредни и рурални развој Србије. Сагледа ће се политика руралног развоја према кандидатима у процес придруживања Европској унији. Размотриће се макроекономска улога и значај пољопривреде Србије, расположиви основни ресурси и постигнути резултати у пољопривредној производњи и прехранбеној индустрији и рурална подручја и економија. Аграрни буџет је битна одредница за остваривање пољопривредног и руралног развоја Србије. *Посебно ће се размотрити имплементација циљева Заједничке пољопривредне политике у политику пољопривредног и руралног развоја Србије и дати критички приказ развојне Стратегије пољопривреде и руралног развоја Србије до 2024 године.*

У складу са расположивим ресурсима и постигнутим производним резултатима, циљевима политике пољопривредног и руралног развоја Европске уније и Србије преложиће се решења за побољшање Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Србије. Дефинисати ће се стратешки правци појединих делатности и методе за реализацију трајних макропрограма, мере аграрне политике, институционална решења, наука, образовање и организација пољопривредних газдинстава и стручних служби. *У стратегији сви извозни производи имају приоритет у аграрној политици.* Тежиште се даје на бржи развој сточарства, поврћа, воћа и грожђа, повећање приноса жита уз смњење повржина, производња садног, семенског материјала и лековитог биља за извоз, реонизација производње, производња органске хране, развој прехранбене индустрије, извозна стратегија и стратегија мултифункционалног руралног развоја пољопривреде и руралних подручја Србије.

Значај истраживања је да достигнућа мултифункционалног одрживог и интегралног развоја пољопривреде и руралног развоја Европске уније применимо у нашим условима и повећамо производњу квалитетних и конкурентних прерађених производа, запосленост и приходе пољопривредних домаћинстава, афирмишемо свестрани рурални развој, динамизирамо извоз и створимо услове за квалитетнији живот младих и жена за останак на селу.

На основу хипотезе у истраживању се очекује да се имплементацијом агроекономске политике Европске уније креира побољшана стратегија будућег пољопривредног и руралног развоја Србије која ће допринети рационалном коришћењу ресурса, развоју савремене одрживе пољопривреде и прерађивачке индустрије, производњи квалитетних здравствено безбедних и сертификованих производа, већем извозу и бољем стандарду произвођача уз заштиту животне средине.

У изучавању имплементације агроекономске политике Европске уније на пољопривредни и рурални развоја Србије, *примениће се квантитативно-квалитативна метода, опште и појединачне методе научног истраживања, статистичке методе, метод анализе и синтезе доступних извора докумената и литературе, индуктивна и дедуктивна метода долажења до конкретних закључака, компаративна анализа и друге аналитичке методе које се примењују у истраживању.* Деск истраживање подразумева преглед, сређивање и синтезу постојећих истраживања, валидних развојних докумената и стратегија као и анализу постојећих и савремених антиципативних стратегија и легислативних решења Европске уније и Србије. Изучиће се релевантна документа и научна грађа о Заједничкој пољопривредној политици Европске уније од Римских уговора до Стратегије пољопривредног и руралног развоја за период од 2014 до 2020 године. На основу статистике Европске уније, Еуростата и Статистичких годишњака FAO и Србије сагледа ће се макроекономски показатељи, расположиви ресурси и постигнути резултати у производњи, преради и промету. Статистички годишњак Србије и публикације о попису Пољопривреде 1 и 2 Србије из 2012 године су извор за расположиве ресурсе и производне резултате. Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Европске уније до 2020 и Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Србије за период 2014-2024 године су извор података и полазна платформа за креирање побољшане савремене тишно оријентисане пољопривреде и руралног развоја Србије. Консултоваће се расположива научна литература о погледима на будући развој пољопривреде и села Србије и Европске уније. Коришћени извори ће бити дати у попису литературе и усклађени са наведеним ауторима у тексту. У прилозима ће се илустровати показатељи о производњи и развојним циљевима пољопривреде Европске уније и Србије. Коришћени су резултати сопствених истраживања у мастер раду “Економска и еколошка политика аграрног и руралног развоја Европске уније” и публиковане у монографији „Агроекономска и рурална политика Европске уније“.

У првом делу агроекономске и рурална политика Европске уније илуструје се обухватност аграрне политике, дефинише стратегија и оперативне мере за реализацију стратегије развоја, приказују циљеви савремене аграрне политике Европске уније. Тежиште је да се дефинише заједничка пољопривредна политика Европске уније и реформе заједничке пољопривредне политике. Аграрна политика је систем економских, правних, социоекономских, политичких и еколошких мера ради унапређења и развоја пољопривредне производње и села, прераде и промета пољопривредних производа за подмирење потреба потрошача, остваривање прихода и заштите животне средине. Агроекономска политика пољопривредног и руралног развоја има стратешки значај у свеукупној политици Европске уније. У Стратеји дефинишемо дугорочне циљеве пољопривредног и руралног развоја ради рационалног коришћења природних ресурса, повећања продуктивности и економичности у производњи и преради и

конкурентности на тржишту за остваривање економског и еколошког профита, повећања друштвеног богатства и квалитетнијег живота произвођача и потрошача. Оперативне мере за реализацију развојне стратегије у пољопривреди *садрже економске мере, земљишну политику, техничко - технолошке мере и организационо - административне мере. Савремена аграрна политика пољопривредног руралног развоја Европске уније предвиђа јачање конкурентности пољопривреде, побољшање руралне животне средине, повећање квалитета живота, подршка диверзификацији економије и LEADER приступ као главну одредницу локалног руралног развоја.*

Заједничка пољопривредна политика (Common Agricultural Policy, CAP) је стратешка, приоритетна и најзначајнија економска, правна, социо-економска и еколошка политика Европске уније. Настала је потписивањем Римских уговора о оснивању Европске економске заједнице (Treaty establishing the European Community) од стране Француске, Немачке, Италије, Белгије, Холандије и Луксенбурга 25. марта 1957. у Риму. У Римском споразуму пољопривреда је добила приоритетно место у политици Европске економске заједнице. Циљеви заједничке аграрне политике CAP (Common Agricultural Policy) су: повећање продуктивности у пољопривреди унапређењем техничког прогреса, рационализација пољопривредне производње и оптимално коришћење фактора производње, пре свега рада; постизање одговарајућег животног стандарда руралног становништва, нарочито повећањем дохотка у пољопривреди; стабилизација пољопривредног тржишта, гарантовање стабилног обезбеђења потрошача храном; обезбеђење довољне понуде пољопривредних производа, обезбеђење потрошача са храном по прихватљивим ценама. На Конференцији у Стреси дефинисани су принципи заједничке политике: стварање јединственог тржишта пољопривредних производа, приоритет домицилне производње Заједнице над увозом и централно уместо националног финансирања.

Развој и реформе CAP-а може се поделити у неколико периода :

- *Период од Римских уговора до шездесетих година*, као период формирања и правно-економског утемељења CAP-а;
- *Период од шездесетих до осамдесетих година* је изузетно просперитетан период CAP-а, имајући у виду обим средстава који је издвајан за подршку пољопривреди, ценовну подршку и раст продуктивности;

- *Период од почетка осамдесетих* (или од 1984. године, када се уводи систем квота за млеко) до 1992. године. Настаје период настанка великих тржишних вишкова и тежња да се смање давања за пољопривреду у укупном буџету Европске заједнице;

- *Период од 1992. године и Уговора из Мастрихта до 2004/06. године* када се уводе директна плаћања и дефинише политика мултифункционалног пољопривредног и руралног развоја;

- *Период од 2007 до 2013. године* одликује увођење јединствене шеме плаћања и одвајања плаћања од производње одређених култура. Политика руралног развоја заснива се на три осе или правца: *подизање конкурентности пољопривредног и шумарског сектора; заштита животне средине и управљање земљиштем; квалитет живота и диверзификација руралне економије и LEADER програм руралних заједница.*

- *Период од 2014 до 2020 године* где су циљеви реформе да CAP буде зеленија и боље циљана, праведнија у расподели прихода подршке и ефикаснија политика руралног развоја.

Заједничка пољопривредна политика утицала је на повећање пољопривредне производње, измену производне структуре, повећање продуктивности, стабилизацију унутрашњег тржишта, дистрибуцију производа до потрошача, повећање извоза и заштиту произвођача од поремећаја на светском тржишту. CAP је допринела стабилизацији тржишта, повећању прихода произвођача, сигурности у снабдевању потрошача и независности од увоза. Присутне су и последице услед великих буџетских издвајања и потрошње, разлика између произвођача и региона у заједници, еколошки проблеми услед интензивне пољопривредне производње и употребе хемијских средстава и нерационалног коришћења природних ресурса. Присутна је и оцена да CAP постаје током наредних деценија највећа, најсложенија и најскупља политика коју ЕЕЗ(ЕУ) спроводи. Стратешка и аналитичка одређења, циљеви и механизми и креиране мере Заједничке пољопривредне политике мењали су се под утцајем и захтевима чланица и светских економских и политичких утицаја. Уследиле су перманентне, постепене и логичне реформе пољопривредне политике и промене које елиминирају негативне утицаје на тржиште, а и даље користе интегрисаним земљама чланицама.

*У делу аграрна политика ЕУ и СТО се истиче да стварање светске трговинске организације има за циљ да се створе повољни услови за слободно, предвидиво и успешно одвијање међународне трговине. СТО је међународна организација посвећена уређивању правила трговине између земаља. Основна функција је либерализација међународне трговине са што мање ограничења. Циљ формирања је поспешивање раста међународне трговинске размене. Јачање конкуренције ради унапређења квалитета и повећања профита. Смањење тензија у међународним економским односима. Она је наднационална институција међународне трговине са субјективитетом међународног права. Србија је у процесу приступања СТО. СТО управља мултилатералним споразумима у области: *робне трговине, трговине услугама и трговинским аспектима права интелектуалне својине. У либерализацији међународне трговине, СТО се придржава следећих принципа: недискриминације, реципроцитета, приступ тржишту и фер конкуренцији. У раду је дат приказ заједничке трговинске политике СТО, заједничке аграрне политике ЕУ и СТО где је ЕУ члан од њеног оснивања и Србије и СТО. Чланство у СТО, што важи и за Србију, је један од кључних корака интеграције земље у међународне економске токове. Чланство је важан елемент подршке процесу унутрашњих економских реформи и предуслов у процесу придруживања Европској унији. Приоритет треба дати усвајању преосталих закона, подзаконских аката и информисању јавности о значају приступања СТО. Чланство у СТО отвара могућност веће интегрисаности у глобалне трговинске токове, раст**

тржишних могућности, либерализацију трговине и јачања конкуренције. Учлањивање у глобалну трговинску мрежу, српским предузећима треба да гарантује бољи, транспарентнији и равноправнији приступ свим тржиштима и учешће у креирању правила међународне трговине, али и да обезбеди заштиту од штетних арбитражних мера других чланица. Чланство у СТО за Србију обезбеђује препознатљивост нашег спољно трговинског сектора од стране других држава, поштујући универзална правила. *Када је реч о Србији,* пољопривредни производи имају високо учешће у структури извоза, али су то углавном производи ниског степена финализације. Пољопривреда остварује суфицит у спољној трговини. С обзиром да Србија има еколошке ресурсе за развој пољопривреде, интегралне и органске производње и динамичнији извоз пољопривредних производа, повећање извоза пољопривредно - прехранбених производа треба да буде стратешко опредељење Стратегије пољопривредног и руралног развоја и подстицајне аграрне политике. Сви извозни пољопривредно-прехранбени производи треба да имају приоритет у будућем пољопривредном и руралном развоју Србије.

У делу рурална економије и рурални развој се истиче да се рурална економија дефинише као интегрална, територијално заокружена, сеоска привреда или економија коју чини скуп међусобно повезаних привредних делатности и непољопривредних активности. Под руралним развојем схватамо свестрано или интегрално управљање обновљивим, необновљивим и трајним природним ресурсима на одржив начин путем усаглашавања економских, социјалних и еколошких принципа у оквиру руралне заједнице. Рурални развој треба да поспеши обнову руралне економије и афирмише фармско предузетништво у одрживој производњи на пољопривредним газдинствима уз заштиту животне средине. ЕУ афирмише оживљавање и свестрани развој руралних подручја. *Стратешки правци рураног развоја су: унапређење конкурентности пољопривреде, прераде и шумарства, заштита животне средине, унапређење квалитета живота у руралним подручјима уз подстицање диверзификације и развој капацитета на локалном нивоу за запошљавање и диверзификацију руралне економије. Приоритети* на којима се заснива програм руралног развоја у наредном периоду су: ојачати трансфер знања у пољопривреди и шумарству, ојачати конкурентност свих типова пољопривреде и одрживо управљање шумама, промовисати организацију прехранбеног ланца укључујући прераду и продају и управљање ризиком, очување и оснажење екосистема, промоција ефикасног коришћења ресурса и транзиција ка економији ниског CO₂ и промоција социјалне укључености, смањење сиромаштва и економски развој руралних подручја. *Рурални развој подразумева мултифункционални развој руралних подручја, демографску обнову, коришћење свих ресурса за производњу хране, посебно хране из органске производње, развој непољопривредних делатности, урбанизацију, инфраструктуру, образовање, културу и очување екосредине, односно стварање савременог и урбаног села. Неопходно је зауставити одлазак младих из села у град и економским мерама усмерити ток миграција град - село. Свестрани рурални развој савременог села подразумева јачање фармерског газдинства, развој целовите инфраструктуре, малих и средњих предузећа из агропроизводње, агропрераде, водопривреде, шумарства и прераде, сеоског и агрекотуризма, услужних делатности, укрупњавања поседа, техничке опремљености газдинства, социјалну сигурност фармера, пословне кооперативе или задруге, развој стручне саветодавне службе, образовни и културни миље, очување екосредине и државну економску подршку руралних подручја. Имајући у виду оптимални реонски размештај и расположиве ресурсе потребно је иновирати програм свестраног развоја села или више села, микро и макрореона. Тако ће улагање у рурални развој имати економски и еколошки смисао и тржишну визију развоја органске производње и прераде хране.*

Главни циљеви реформе су да САР (2014-2020) буде зеленија са боље постављеним циљевима, уз праведнију расподелу прихода подршке пољопривредницима широм Европске уније и ефикаснију политику руралног развоја. Нови САР одржава два стуба, али повећава везе између њих, нудећи више холистички и интегрисани приступ подршци политике. САР се наслања на претходне реформе како би задовољио нове изазове и циљеве. У складу са стратегијом Европа 2020 и општим циљевима САРа могу се истаћи три дугорочна стратешка циља политике руралног развоја ЕУ-а у период 2014 – 2020 : *побољшање конкурентности пољопривреде* (одржива производња хране); *одрживо управљање природним ресурсима и климатске акције и* *уравнотежени територијални развој руралних подручја.*

За потребе управљања политиком руралног развоја циљеви су сажети у 6 приоритета (European Commission, 2013 и аутор): *Подстицање трансфера знања у пољопривреди, шумарству и руралним подручјима; Унапређење конкурентности свих врста пољопривреде и побољшање одрживости газдинства; Промовисање организације ланца исхране и управљање ризицима у пољопривреди; Обнављање, очување и унапређење екосистема зависи од пољопривреде и шумарства; Промовисање ефикасности ресурса и подршка прелаза ка нискоугљеничним и климатским отпорима економије у пољопривреди, преради и шумарству; Промовисање социјалне инклузије, смањење сиромаштва и економски развој у руралним срединама.*

У делу политика руралног развоја ЕУ према кандидатима приказани су програми за пољопривредни и рурални развој SAPARD, инструмент предприступне помоћи IPA и инструмент предприступне помоћи за рурални развој IPARD и начин и могућности коришћења средстава Србије.

У поглављу макроекономска политика и значај пољопривреде Србије илустрована је политика, еколошки и економски ресурси, аналитички расположиви ресурси и стање животне средине у Србији.

У поглављу обим, динамика и структура пољопривредне производње Србије приказани су основни параметри о производњи и исти компарирани са ЕУ. Посебно је аналитички илустрована биљна и сточарска производња, органска производња и реонизација, прехранбена индустрија са свим обележјима, питање квалитета, стандардизације и сертификације, конкурентност пољопривреде, спољна трговина пољопривреде и прехранбене индустрије. Посебно је обрађена рурална економија и рурална подручја Србије са важним одредницама и

обележјима. Језгровито је приказан Аграрни буџет у функцији пољопривредног и руралног развоја.

У поглављу *Стратегија пољопривредног и руралног развоја Србије (2014-2024)* илустрована су стратешка одређења Министарства пољопривреде Србије у складу са стратешким одређењима ЕУ. Визија развоја пољопривреде и руралних подручја је одређење које се жели остварити у наредном периоду:

- Да у 2024. пољопривреда Србије буде сектор чији је развој заснован на знању, модерним технологијама и стандардима, који домаћим и захтевним страним тржиштима нуди иновативне производе, а произвођачима обезбеђује одржив и стабилан доходак;

- Да се природним ресурсима, животном средином и културном баштином руралних подручја управља у складу са принципима одрживог развоја, како би се руралне средине учиниле примамљивим местом за живот и рад младима и другим руралним становницима.

Стратешки развојни циљеви су (Стратегија МПЗЖС, 2014-2024): Раст производње и стабилност дохотка произвођача; Раст конкурентности и прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора; Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине; Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва; Ефикасно управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина. За реализацију су превиђене и описане мере за спровођење развојне политике. Илустрована је стратегија руралног развоја Србије до 2013 са неопходним елементима потребним за извођење поузданих економских оцена шта треба унапредити и конкретно дефинисати са мерама за реализацију дефинисаних циљева.

Аутор сматра да је Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Србије конципирана и добрим делом преузет текст из Стратегије пољопривредног и руралног развоја Европске уније. Да је усаглашена са циљевима пољопривредног и руралног развоја ЕУ.

Међутим, нису дефинисани развојни циљеви количински и вредносно и извори средстава по програмима за реализацију Стратегије. То је слабост и пропуст стратегије, јер се на основу квантификација производње, прераде и промета и свих других структурних промена може оценити да ли се остварује стратегија и ко је одговоран за изостанак реализације исте. Према структури, динамичности и обиму производње потребно је дефинисати средства за финансирање развојних програма и подстицајне мере по програмима. Прецизније речено, дата су квалитативна одређења, а нису дефинисана квантитативна одређења и средства и подстицаји за реализацију стратешких развојних одређења! При чему треба нагласити да је ЕУ квантификовала пољопривредни и рурални развој, а Србија је квалитативно дефинисала одређења али није квантификовала развојне приоритете, финансијска средства и изворе за реализацију исте.

Нису уважене наше компаративне предности, специфичности и достигнути развој. Тако је занемарен аспект да је ЕУ од 1957 године до данас перманентно креирала и кориговала развојну политику пољопривреде и руралног развоја уз велика улагања и разноврсну финансијску подршку. Тако је сада пољопривреда и прерада у целини развијена са суфицитом, а села појединих земаља личе на мале урбане градове са развијеном инфраструктуром, погонима великих индустрија, туризмом и непољопривредним делатностима, културним садржајем, високим дохотком и високим стандардом произвођача. Фармери европских земаља су водећи произвођачи у сточарству, воћарству и виноградарству, повртарству, производњи цвећа и прехранбеној индустрији и конкурентни са својим производима на светском тржишту.

Наша пољопривреда и село је преживела обавезне откупе, тортуре над домаћинима, максимирање земљишта, забрану гајења коза, деаграризацију, утописки однос према селу и сељаку, ценовну депресијацију, миграције са села у град и иностранство, реакционарно поимање сељака као кулака и сељачке економије, преливање дохотка у развој других делатности, низак доходак у производњи, сиромашење и деаграризацију, депопулацију и девастацију пољопривреде и села, некономску приватизацију пољопривредних и прехранбених предузећа, екстензивирање производње, тајкунизацију акумулативних пивара, млекара, шећерана, уљара, винара, сојара по нералним вредностима и отуштање и сиромашење запослених и државе. Тако је наша пољопривреда расточена, сељачка газдинства неорганизована, неконкурентна за равноправно пословање са произвођачима из ЕУ. Добро је преписати напредне идеје и смернице, али се исте не могу реализовати у условима могућег аграрног буџета и економског сиромаштва и расположивих средстава. Потребно је фазно у складу са расположивим средствима из домаћих извора, средстава из фондова Европске уније и страних улагања према приоритетима мењати производну и извозну структуру, ширити асортиман, градити нове производне објекте и реализовати рурални свестрани развој на основу конкретних Пројеката за свако село (Пројекат интегралног развоја сваког села, опити и посебни циљеви развоја, корисници и финансирање). Само се на основу конкретних, тржишно орјентисаних и економски оправданих пројеката и њихове реализације и финансирања може свестрано развијати село и задржати млади и жене да се баве бизнисом и живе и раде у руралној економији на селу.

У 7.9 поглављу дисертације аутор на основу стратешких одређења САРА ЕУ и Србије и расположивих ресурса недлаже побољшана решења за Стратегију развоја пољопривреде и руралних подручја Србије. Прецизно су дефинисани стратешки приоритети пољопривредног и руралног развоја Србије. Аналитички су разрађени у деловима: Бржи развој сточарства и органског фармског сточарства; Бржи развој интегралне и органске производње поврћа у отворном и затвореном простору и динамична производња воћа и грожђа; Цвеће и зеленило извозни производи; Повећање приноса жита уз смањење површина у корист легуминоза и индустријских усева и гајења

биљака за производњу биомасе; Програми производње садног материјала и семнске производње за извоз; Органско лековито, ароматично биље и шумски плодови су извозни производи; Оптимални реонски размештај конвенционалне и органске производње; Производство органске сертифициване хране за извоз; Модернизација прерађивачке индустрије и производња висококвалитетног асортимана из конвенционалне, интегралне и органске прераде за извоз; Програми коришћења секундарних сировина за развој виших фаза прераде; Развој руралних подручја Србије; Организација кооператива (пословних задруга) у функцији руралног развоја; Зелени извори енергије биомасе, геотермалне енергије, ветра и сунца за системе еколошке производње квалитетне сертифициване хране; Неке методе за реализацију Стратегије пољопривредног и руралног развоја.

На крају се дају закључци као доказ истраживачког доприноса за побољшање решења при дефинисању стратегије развоја пољопривреде и руралних подручја Србије.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Агроекономска политика пољопривредног и руралног развоја има стратешки и приоритетни значај у свеукупној економској политици Европске уније. Политика пољопривредног, еколошког и руралног развоја као стратешки сегмент Заједничке пољопривредне политике (САР) еволуирала је од аграрне политике која се бавила структурним питањима пољопривреде према политици која свестрано сагледава улогу и вишеструки значај пољопривреде и села у друштву и према свестраним питањима руралног развоја. Тежиште је да имплементирамо агроекономску политику Европске уније на будући пољопривредни и рурални развој Србије.

- САР је у првој деценији обезбедола повећање продуктивности и производње, стабилизацију тржишта, дистрибуцију и задовољење потреба потрошача, заштиту и стандард произвођача и прехранбену сигурност у снабдевању са храном по прихватљивим ценама за потрошаче. Комплексним системом гарантованих заштитних цена, увозном заштитом, тржишним интервенцијама постигнута је самодовољност у производњи и потрошњи хране, стабилност тржишта и раст дохотка пољопривредних произвођача. *Период од шездесетих до осамдесетих година* је изузетно просперитетан период САРа, имајући у виду обим средстава који је издвајан за подршку пољопривреди, ценовну подршку и раст продуктивности.

- Период од средине осамдесетих (1984) када је уведен систем квота за млеко до 1992 карактерише период настанка тржишних вишкова пољопривредних производа и тежња да се смање давања за пољопривреду у буџету Европске заједнице. Редифинисана је аграрна политика и утврђени задаци редукације вишкова пољопривредних производа, диверзификација производње и унапређење квалитета производа, дефинисано питање дохотка малих породичних газдинстава, заштита агрокружења и одрживи развој, развој еколошке свести произвођача и развој индустрија за прераду пољопривредних производа.

- Услед настанка изражених тржишних вишкова хране, повећаних буџетских издатака и притиска са тржишта и проширења Европске заједнице, реформом из 1992. године уведена су *директна плаћања по областима фармерима*, смањене интервентне цене у сточарству, а уведено посебно плаћање и директна подршка пољопривредној производњи, стављање земљишта ван употребе и уведена горња граница трошкова, ради спречавања повећања трошкова. Реформа је означила прекретницу у развоју САРа, јер је предвиђено снижавање цена пољопривредних и прехранбених производа ради њихове конкурентности на унутрашњем и светском тржишту, а снижени приходи сељацима су компензовани директним плаћањима, уведене су додатне мере за уређење тржишта и заштиту животне средине. Уведена су директна *доходовна плаћања произвођачима*, према ограниченој површини и броју грла по хектару под крмним усевима, уместо ценовне подршке, донет је сет мера за *подстицај развоју руралних средина и заштите агрокружења*. Усвојен је програм *превременог пензионисања произвођача, пошумљавања и програм еколошке (органске) прихватљиве* пољопривреде.

- Реформа дефинисана у Агенди 2000 предвидела је повећање конкурентности пољопривредних производа на европском и светском тржишту, настављено снижење интервентних цена пољопривредних производа и повећано директно плаћање произвођачима, стварање услова за достојни стандард и живот лицима која живе од пољопривреде, развој и ширење других послова и извора прихода за пољопривреднике, *осмишљавање нове политике руралног развоја*, која постаје поред пољопривреде други потпорни стуб САРа, имплементација еколошког начина схватања и заштите животне средине, повећање квалитета и здравствене безбедности хране.

- У 2003. години уследиле су нове реформе пољопривредне политике кроз *смањење директних субвенција фармерима и усмеравање истих у рурални развој*, имплементацију програма за рурални развој, снижење интервентних гарантованих цена за поједине производе, смањење цена житарица, уведена *директна јединствена плаћања фармерима-јединствена шема плаћања по фарми (плаћања која не зависе од обима производње), стандарди здравља, добробити животиња, биља, заштита животне средине, очување земљишта, производња квалитетних органских производа уз поштовање еколошких принципа. Креирана савремена реформисана аграрна политика предвидела је подршку руралном развоју мерама за прилагођавање производне структуре, развој руралних подручја и заштиту животне средине.*

За агроеколошке програме дају се субвенције фармерима по хектару и грлу за смањење употребе минералних ђубрива и пестицида и *примену органске производње*, конвертовање обрадивих површина у пашњаке, редуковање броја условних грла по хектару под крмним усевима, гајење угрожених биљних и животињских врста, одржавање напуштених површина и шума, изостављену површину из производње ради заштите животне средине и

биотопа, управљање земљиштем за одмор и рекреацију, унапређење обуке фармера за примену еколошких метода и начина органске пољопривредне производње.

- Приступање СТО подразумева смањење подстицаја пољопривреди, либерализацију светске трговине пољопривредно прехранбених производа, санитарну и фитосанитарну контролу, безбедност хране и квалитет хране.

- Савремена политика Руралног развоја Европске уније заснована је на принципу мултифункционалности пољопривреде и развоју органске пољопривреде, мултисекторском и интегралном приступу руралној економији, диверзификацији делатности, креирања нових извора прихода у руралним областима, могућности запошљавања, очувању руралног богатства, децентрализацији, партнерству на локалном и регионалном нивоу и отворености у креирању и лидерском руковођењу развојним програмима. Политика руралног развоја Европске уније у периоду (2007-2013) каналисана је на четири области: *повећање конкурентности пољопривреде, прехранбених производа и шумарства, побољшање животне средине и подршка добром управљању земљиштем, побољшање квалитета живота и диверзификације економије у руралним регионима и LEADER приступ руралног развоја локалних заједница са јединственим финансирањем.*

Рурални развој подразумева развој *мултифункционалних руралних подручја*, демографску обнову, коришћење свих ресурса за производњу хране, посебно хране из органске производње, развој непољопривредних делатности, агротуризам, урбанизацију, инфраструктуру, образовање, културу и очување екосредине, односно стварање савременог и урбаног села. *Мултифункционална пољопривреда обухвата* производњу пољопривредних, непољопривредних и услужних делатности, развој руралних подручја уз заштиту животне средине. *Одржива органска пољопривреда је начин производње који, посматран у дужем временском периоду, унапређује квалитет животне средине и ресурсе на којима се производња заснива, задовољава човекове потребе за храном и влакнима, има економску исплативост и унапређује квалитет живота фармера и целокупног друштва.* Развој *агроеколошких облика туризма* доприноси развоју пољопривредне производње, инфраструктуре, квалитета производа, здравствену безбедност производа, додатне приходе домаћинства, отварање радних места, развоју услуга, очувању културне баштине, побољшава квалитет живота на селу и заштити животне средине.

- Главни циљеви реформе су да САР до 2020 буде *зеленија са боље постављеним циљевима, уз праведнију расподелу прихода подршке пољопривредницима широм Европске уније и ефикаснију политику руралног развоја.* У складу са општим циљевима ЦАПа могу се истаћи три дугорочна стратешка циља политике руралног развоја ЕУ-а: *побољшање конкурентности пољопривреде (одржива производња хране), одрживо управљање природним ресурсима и климатске акције и уравнотежени територијални развој руралних подручја.*

Стратешки циљеви су сажети у 6 приоритета: *Подстицање трансфера знања у пољопривреди, шумарству и руралним подручјима; Унапређење конкурентности свих врста пољопривреде и побољшање одрживости газдинства; Промовисање организације ланаца исхране и управљање ризицима у пољопривреди; Обнављање, очување и унапређење екосистема зависи од пољопривреде и шумарства; Промовисање ефикасности ресурса и подршка прелаза ка нискоугљеничним и климатским отпорима економије у пољопривреди, преради и шумарству и Промовисање социјалне инклузије, смањење сиромаштва и економски развој у руралним срединама.*

- Развојни пут Уније од пола века показује суптилност у аграрном и руралном развоју и конкретним мерама за његово остваривање. Развојни пут пољопривредног и руралног развоја праћен је великим издвајањем подстицајних средстава у разне фондове за остваривање развојних стратегија. Интегрални рурални развој, агроеколошка политика и мере подстицања развоја еколошке или органске производње представљају новину и будуће токове развоја и заједничке аграрне политике. У суштини, тај пут је и пут нашег развоја, посебно интегралне и органске производње хране и руралног развоја, уз заштиту животне средине и уважавање наших специфичности.

- *Док је ЕУ путем САРа 57 година водила подстицајну развојну политику пољопривредног и руралног развоја, српска пољопривреда је била снабдевач у производни хране, са скромним подстицајним средствима, малим аграрним буџетом, снажном деаграризацијом и израженим миграцијама, израженим диспаритетом цена, ниским доходом пољопривредних произвођача, малим инвестиционим улагањима, неповољним условима финансирања, напуштањем села и одлазак становништва у град или ван земље. Тако се наше село и руралне области могу хвалити и упоређивати само на основама чисте еколошке животне средине која ствара услове за развој еколошких система производње хране за развијена тржишта.*

- Пољопривреда Србије налази се пред великим задацима и изазовима који намеће приступање Европској унији. Приступање доноси бројне промене, као што су промене у структури производње, организовању пољопривредних газдинстава, управљању ресурсима, систему контроле производње и безбедности хране, приступу тржишту, односу према очувању животне средине, руралном развоју и усвајању свих европских стандарда. Србија мора прилагодити домаћу аграрну политику и приближити је САР, пре свега, у смислу мера аграрне политике које се имплементирају у земљи а постепено и у смислу висине средстава издвојених у сврху подстицања пољопривреде и руралног развоја.

- У Стратегији развоја пољопривреде и руралног развоја Србије до 2024 године дефинисани су следећи стратешки циљеви: *Раст производње и стабилност дохотка произвођача; Раст конкурентности и прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора; Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине; Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва; Ефикасно управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина.*

Реализација стратешких праваца развоја одрживе пољопривреде и руралног развоја Србије подразумева и доследно

спровођење развојне политике кроз: Стабилизацију дохотка у пољопривреди; Финансирање пољопривреде и руралног развоја и управљање ризицима; Ефикасно управљање земљиштем и повећање доступности земљишних ресурса; Унапређење стања физичких ресурса; Унапређење система трансфера знања и развој људских потенцијала; Прилагођавање и ублажавање утицаја климатских промена; Технолошки развој и модернизација пољопривредне производње и прераде; Развој тржишних ланаца и логистичке подршке сектору пољопривреде; Заштита и унапређење животне средине и очување природних ресурса; Очување пољопривреде, природних и људских ресурса у подручја са отежаним условима рада; Диверзификација руралне економије и очување културне и природне баштине; Унапређење социјалне структуре и јачање социјалног капитала; Модернизација и прилагођавање органа и организација и законодавства и Унапређење квалитета и безбедности производа.

- У постојећим стратегијама развоја Србије усаглашени су стратешки правци пољопривредног и руралног развоја са политиком ЕУ, али није извршена квантификација и обезбеђена средства за реализацију исте. Практично, преписују се стратегије са пуно страних речи, дефинишу визије и стратегије, али се не види начин њихове реализације из скромног аграрног буџета и очекиваних средстава из ЕУ. Преписују се правци и циљеви од Еу а не уважавају се наше специфичности, јер прихватамо садашњост, а заборављамо да је ЕУ педесет година улагала у развој и финансијски снажно подржавала пољопривредни и рурални развој.

- На основу расположивих ресурса и капацитета, тражње на светском тржишту, профитабилности производа и циљева пољопривредног и руралног развоја ЕУ и Србије, дефинисани су конкретни оперативни развојни приоритети пољопривреде, прераде и села Србије. Стратешко одређење је развој одрживе пољопривреде која треба да испуњава економске, еколошке и међународне стандарде. Тежиште је да се развија еколошки прихватљива органска пољопривреда која доприноси производњи квалитетне здравствено безбедне и сертифициране хране за потребе потрошача уз остваривање економског и еколошког профита и заштиту животне средине. Мултифункционална фармерска производња доприноси развоју интегралне и органске производње и свестраног руралног развоја. У пољопривреди треба максимално применити знање и иновације ради повећања продуктивности како би постала продуктивна и конкурентна на тржишту. Истовремено приоритет треба дати развоју иновативне прехранбене индустрије ради производње широкe лепезе финалних производа за потеребе извоза и вишеструко повећање вредности производње. Потребно је успоставити интерактивне међуодnose између производње, прераде, образовања, научно истраживачког рада, предузетништва и промета у функцији креативног развоја нових производа и продора на конкурентном међународном тржишту. Треба успоставити организацију на бази кооператива или задруга и кластера између факултета, истраживачких институција, пољопривредних предузећа, мултифункционалних фарми и прехранбених организација.

Развојни приоритети су:

- Сви конкурентни извозни пољопривредно-прехранбени производи имају приоритет у развојој стратегији и аграрној политици;
- Бржи развој сточарства и органског фармског сточарства са тежиштем на развој говедарства; овчарства, живинарства, свињарства, аквакултуре и пчеларства;
- Бржи развој интегралне и органске производње поврћа у отворном и затвореном простору;
- Свестрани развој плантажне интегралне и органске производње воћа и грожђа за производњу квалитетних сертифицираних производа и прерађевина;
- Повећање приноса свих врста жита уз смањење површина у корист легуминоза и индустријског биља и поврћа;
- Гајења усева за производњу биомасе и богорива;
- Производња семенског и садног материјала за извоз и развој родних и квалитетних и конкурентнијих сорти и хбрида;
- Производња цвећа и зеленила односно хортонпроизвода за извоз;
- Производња и прерада органског лековитог и ароматичног биља и шумских плодова;
- Бржи развој еколошких система и органске биљне и сточарске производње квалитетне здравствено безбедне и сертифициране хране,
- Органска еколошка аквакултурна производња и прерада;
- Оптимални реонски размештај конвенционалне, интегралне и органске производње и прераде и развој брендираних производа пема географском пореклу за извоз;
- Динамичан развоја наводњавања у функцији интензивирања, промене структуре и повећања приноса и рационалног коришћења природних ресурса и развоја асортимана у преради за извоз;
- Модернизација прерађивачке индустрије и динамична производња висококвалитетног асортимана из конвенционалне и органске прераде на бази жита, поврћа, воћа и грожђа, соје, сунцокрета и уљане репице и органских производа;
- Програми коришћења секундарних сировина за развој виших фаза прераде;
- Свестрани мултифункционални развој руралних подручја, унапређење квалитета рада и живота на селу уз смањење сиромаштва у руралним срединама и заштиту животне средине;
- Организација кооператива (пословних задруга) основ је за развој пољопривреде и рурални развој;
- Зелени извори енергије биомасе, геотермалне енергије, воде, ветра и сунца за зелене системе еколошке производње квалитетне сертифициране хране и аутономне изворе енергије;
- Производња и примена микробиолошких ђубрива и развој заштитних биолошких средстава у производњи еколошких система и органске производње хране,

- Ефикасно управљање стручним и јавним службама и политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина;
- Одрживо управљање ресурсима, заштита животне средине, очување биодиверзитета и ублажавање и акомодација на климатске промене.
- Потребно је рационалније организовати целокупно школство, а посебно високо школство примерити развоју пољопривреде Србије, руралних подручја и извозу. Држава треба да финасира или суфинасира само кадрове који су потребни пољопривреди и селу и који се према потребама могу запослити, а не да финансира исти број студената по факултетима ради рада факултета и школа.
- Аграрна политика и аграрни буџет у скаладу са развојним одређењима и учешћем пољопривреде, прераде и села у стварању друштвеног производа Србије.
- Приоритетни задаци дугорочног развоја руралне економије и агробизниса су да се заустави одлазак младих са села и то: Побољшање услова рада и живота на селу; Повећање понуде квалитетних пољопривредних производа и прерађевина из конвенционалне, интегралне и органске производње и непољопривредних услуга сеоских домаћинстава; Развој инфраструктуре-путева, водовода шлола, здравствене службе, дечјих установа, осмова културе, спортских терена, читаоница, етнографских музеја, птт комуникације и других садржаја; Развој малих и средњих предузећа из делатности које имају ресурсе и услужних делатности; Развој сеоског и агроекотуризма, домаће радиности и других делатности; Укрупњавање посела пољопривредних газдинстава мерама економске политике; Социјална сигурност пољопривредних газдинстава; Организација кооператива (или пословних задруга) у функцији руралног развоја; Пословно организовање произвођача, прерађивача и промета ради успешног наступа на тржишту; Преношења знања стручних-саветодавних служби, института и факултета у пракси; Аграрни буџет у функцији субвенционисања и свестраног развоја руралних подручја.
- Методе за оперативно спровођење стратегије пољопривредног и руралног развоја су: стални макропрограми или развојна политика, аграрна и пореска политика, координација и усмеравање развоја и наука, образовање и саветодавне стручне службе. Макропрограми подразумевају управљање земљиштем и водама, а в о д њ а в а њ е, повећање пољопривредног газдинства, оживљавање и свестрани развој села, образовање, наука и стручне службе, трансформација и организација пољопривреде.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу расположивих ресурса и потенцијала, тражње на светском тржишту, профитабилности производа и циљева пољопривредног и руралног развоја ЕУ и Србије, дефинисани су конкретни оперативни развојни приоритети пољопривреде и руралног развоја Србије. Стратешко одређење је развој одрживе еколошки прихватљиве мултифункционалне фармерске продуктивне и конкурентне пољопривреде која испуњава економске, еколошке и међународне стандарде. Практичном применом знања и иновација повећати продуктивност и економичност, рационално користити ресурсе, штитити животну средину и успоставити интерактивне међуодnose између производње, иновативне прераде, предузетништва, образовања, научно истраживачког рада и промета у функцији креативног развоја нових квалитетних производа и продора на конкурентном међународном тржишту.

Одређење је да сви извозни пољопривредно-прехранбени производи имају приоритет у развојој стратегији и аграрној политици.

За бржи развој сточарства и органског фармског сточарства, развој интегралне и органске производње поврћа у отворном и затвореном простору, развој плантажне интегралне и органске производње воћа и грожђа за производњу квалитетних сертификованих производа и прерађевина, повећање продуктивности свих врста жита уз смањење површина у корист легуминоза, поврћа и индустријског биља, производњу семенског и садног материјала за извоз и развој родних и квалитетних и конкурентнијих сорти и хибрида.

Тежисте је на бржи развој еколошких система органске биљне и сточарске производње квалитетне здравствено безбедне и сертификоване хране, производњу и прераду органског лековитог и ароматичног биља и шумских плодова, органску еколошку аквакултурну производњу и прераду, гајења усева за производњу биомасе и биогорива, производњу цвећа и зеленила односно хортонпроизвода за извоз и оптимални реонски размештај конвенционалне, интегралне и органске производње и прераде и развој брендираних производа пема географском пореклу за извоз. Одрживо управљање ресурсима, заштита животне средине, очување биодиверзитета и ублажавање и акомодација на климатске промене је перманентни развојни приоритет. Сваки реон треба да дефинише сопствени Програм органске производње у руралним подручјима и стимулише конверзију земљишта за органску производњу.

Стратешки приоритет динамизирања развоја је модернизација и развој иновативне прерађивачке индустрије и разноврсна производња висококвалитетног асортимана из конвенционалне, интегралне и органске прераде на бази меса и млека, жита, поврћа, воћа и грожђа, соје, сунцокрета и уљане репице, гљива, шумских плодова и свих органских производа. Производња дијететске и брзе хране. Реализација програма коришћења секундарних сировина за развој виших фаза прераде и производње разних финалних производа.

Свестрани мултифункционални развој руралних подручја, запосленост, унапређење квалитета рада и живота младих, жена и породица на селу уз смањење сиромаштва у руралним срединама и заштиту животне

средине. Организација кооператива (пословних задруга) основ је за развој пољопривреде и рурални развој уз јачање интегрисаних односа између производње, прераде, предузетништва, науке и струке, примене знања, иновација и промета у ланцу међусобних економских односа. Ефикасно управљање стручним и јавним службама, примена знања и иновација, политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина.

Интензивирање коришћења и практична примена зелених извора енергије биомасе, геотермалне енергије, воде, ветра и сунца у агробизнису за зелене системе еколошке производње квалитетне сертификоване хране. Примена аутономних извора енергије на органској фарми, производња и примена микробиолошких ђубрива и развој заштитних биолошких средстава у производњи еколошких система органске производње хране.

Циљеви дугорочног развоја руралне економије и развоја агробизниса су стварање прихватљивих услова рада и живота и предузетништва младих и жена на селу, повећање понуде квалитетних пољопривредних производа и прерађевина из конвенционалне, интегралне и органске производње и непољопривредних услуга сеоских домаћинстава. Снажна подршка развоју и примени наводњавања на имањима пољопривредника. Развој инфраструктуре-путева, водовода шлола, здравствене службе, дејчјих установа, домова културе, спортских терена, читаоница, етнографских музеја, птт комуникације и других садржаја. Развој малих и средњих предузећа из делатности које имају ресурсе и услужних делатности, развој сеоског или руралног и агроекотуризма, домаће радиности и других делатности. Укрупњавање посела пољопривредних газдинстава мерама економске политике и социјална сигурност пољопривредних газдинстава. Организација кооператива (пословних задруга) у функцији руралног развоја, пословно организовање и интегрисање произвођача, прерађивача, предузетника, науке, стручних служби и промета ради повећања конкурентност, успешног наступа на тржишту и постизања максималног економског и еколошког профита. Преношење знања и иновација од стране стручних-саветодавних служби, института и факултета на имањима и породичним фармама.

Аграрни буџет у функцији субвенционисања и свестраног развоја пољопривреде и руралних подручја. Аграрна политика у складу са стратешким развојним опредељењима и аграрни буџет у складу са учешћем пољопривреде и села у стварању друштвеног производа Србије.

Комисија цени да резултати истраживања „Имплементације агроекономске политике ЕУ на пољопривредни и рурални развој Србије“ преставаљају значајан теоријски и практични допринос за примену предложених решења за израду Стратегије пољопривредног и руралног развоја Србије.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме **ДА**
2. Да ли дисертација садржи све битне елементе **ДА**
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци: Према предложеним ауторским решењима и дефинисаним приоритетима стратешког развоја у складу са агроекономском политиком ЕУ, расположивим потенцијалима, ресурсима и могућим подстицајима на основу решења за формирање аграрног буџета и расположивим фондовима из ЕУ. Предмет, циљ и хипотеза у истраживању су потврђени. Предложени приоритети у развоју и мере за реализацију истих стручно су утемељени и представљају конкретни ауторски допринос илустрован у 7.9 поглављу дисертације.

Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања: Проблематика истраживања и њена примена захтевају усвајање свих стандарда Европске уније и примену истих у процесу придруживања Србије. У докторској дисертацији комисија није уочила недостатке.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација **СЛАВКЕ ТАСИЋ маг. екон.,** под насловом „Имплементација агроекономске политике ЕУ на пољопривредни и рурални развој Србије“ прихвати и кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др МАРКО С. ЦАРИЋ, председник комисије

Проф. емеритус МАРИЈАНА Ђ. ЦАРИЋ, ментор

Проф. др ЈОВАН В. БАБОВИЋ, коментор и члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.